FORSAYT KOMPETENSIYASINING TUZILMASI VA UNING PEDAGOGIK MAZMUNI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo‘nalishi 3-kurs talabasi
Samandarova Ruxshona Ulug‘bek qizi
+99895-807-61-21,samandarovaruhshona04@gmail.com
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo‘nalishi 3-kurs talabasi
Shoxdorov Mansur Nurivvin qizi
+99894-947-03-02,mabsur035@gmail.com
Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika kafedrasi katta o‘qituvchisi
Sotbarov Atabek Asilbek o‘g‘li
sotbarovatabek@gmail.com+99833-606-81-79

Annotatsiya;Maqolada forsayt kompetensiyasining tarkibiy tuzilmasi va uning pedagogik mazmuni nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy ta’lim sharoitida pedagog faoliyatining strategik va innovatsion yo‘nalishlari kengayib borayotganligi sababli, kelajakni prognozlashga asoslangan kompetensiyalarni aniqlash va ularning tarkibiy qismlarini ilmiy asosda tavsiflash muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijasida forsayt kompetensiyasining kognitiv, operatsion, aksiologik va refleksiv komponentlardan iborat integrativ tuzilmasi asoslab berildi.

Kalit so‘zlar: forsayt kompetensiyasi, kompetensiya tuzilmasi, pedagogik mazmun, kelajakni prognozlash, strategik fikrlash, pedagogik innovatsiya.

Аннотация: В статье теоретически анализируется структурный состав и педагогическое содержание форсайт-компетенции. В условиях современной образовательной среды, характеризующейся расширением стратегических и инновационных направлений деятельности педагога, важное значение приобретает определение компетенций, основанных на прогнозировании будущего, и научное описание их структурных компонентов. В результате исследования была обоснована интегративная структура форсайт-компетенции, состоящая из когнитивного, операционального, аксиологического и рефлексивного компонентов.

Ключевые слова: форсайт-компетенция, структура компетенции, педагогическое содержание, прогнозирование будущего, стратегическое мышление, педагогическая инновация.

Abstract: The article theoretically analyzes the structural framework and pedagogical content of foresight competence. Given the expanding strategic and innovative dimensions of pedagogical activity in the modern educational environment, it is crucial to identify competencies based on future forecasting and to provide a scientifically grounded description of their components. As a result of the study, an integrative structure of foresight competence, consisting of cognitive, operational, axiological, and reflexive components, has been established.

Keywords: foresight competence, competence structure, pedagogical content, future forecasting, strategic thinking, pedagogical innovation.

KIRISH

Ta’lim tizimining globallashuvi va innovatsion rivojlanishi pedagog kasbining mazmunini tubdan o‘zgartirmoqda. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat mavjud bilimlarni yetkazuvchi, balki kelajakdagi ta’lim jarayonini loyihalovchi va ijtimoiy o‘zgarishlarga moslashuvchi mutaxassis sifatida qaralmoqda. Shu sababli pedagogik kompetensiyalar tizimida forsayt kompetensiyasi alohida o‘rin egallay boshladi. Forsayt kompetensiyasi pedagogning kelajakni prognoz qilish, ehtimoliy ta’limiy vaziyatlarni modellashtirish va uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqish qobiliyatini ifodalaydi. Biroq mazkur kompetensiyaning tuzilmasi va pedagogik mazmuni hali to‘liq tizimlashtirilmaganligi ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Kompetensiya tushunchasi pedagogika va psixologiyada ko‘plab olimlar tomonidan o‘rganilgan. Kompetensiya shaxsning bilim, ko‘nikma, tajriba va qadriyatlarining integrativ majmui sifatida talqin qilinadi. Shu nuqtai nazardan, forsayt kompetensiyasi ham ko‘p komponentli tuzilishga ega murakkab pedagogik kategoriya hisoblanadi.[1]

Futures studies sohasidagi tadqiqotlarda forsayt kompetensiyasi quyidagi qobiliyatlarni o‘z ichiga olishi ta’kidlanadi:

kelajak tendensiyalarini aniqlash
ehtimoliy ssenariylarni ishlab chiqish
strategik qarorlar qabul qilish
noaniqlik sharoitida faoliyat yuritish

Pedagogik tadqiqotlarda esa ushbu kompetensiya o‘qituvchining kasbiy faoliyatida:

o‘quv jarayonini istiqbolga yo‘naltirish
ta’lim mazmunini kelajak ehtiyojlariga moslashtirish
innovatsion pedagogik texnologiyalarni tanlash
kabi vazifalar bilan bog‘lanadi.

METODOLOGIYASI

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida olib borildi:

ilmiy manbalarni tahlil qilish
kompetensiyalar tuzilmasini taqqoslash
pedagogik modellashtirish
nazariy umumlashtirish

Tadqiqot obyekti - pedagogik kompetensiyalar tizimi.

Tadqiqot predmeti - forsayt kompetensiyasining tuzilmasi va pedagogik mazmuni.

Tadqiqot natijasida forsayt kompetensiyasining quyidagi tarkibiy tuzilmasi ishlab chiqildi:

Mazkur komponent pedagogning kelajakni prognozlash bilan bog‘liq nazariy bilimlarini o‘z ichiga oladi:

ijtimoiy va texnologik tendensiyalar haqidagi bilimlar
foresight metodlari (trend tahlil, Delphi, scenario) haqida tasavvur
ta’lim tizimining istiqbolli rivojlanish yo‘nalishlari

[1] Panfilova V.M., Panfilov A.N., Gazizova A.I. Formirovanie for-sayt-kompetensii budushego uchitelya // Sovremennie naukoemkie texnologii. –2019. –№7. –S.210-214; URL:https://top-technologies.ru/ru/article/view?id=37615

Bu komponent pedagogning amaliy faoliyatda forsayt yondashuvini qo‘llash qobiliyatini ifodalaydi:

ssenariylar ishlab chiqish

kelajak kasblariga yo‘naltirilgan darslarni loyihalash

innovatsion ta’lim texnologiyalarini tanlash

Forsayt kompetensiyasi pedagogning qadriyatlar tizimi bilan ham bevosita bog‘liq. Ushbu komponent quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

kelajak uchun mas’uliyat hissi

innovatsiyalarga ochiqlik

uzluksiz ta’limga intilish

Refleksiya pedagogning o‘z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirishga xizmat qiladi. Bu komponent:

o‘z pedagogik faoliyatining istiqbolini baholash

o‘quvchilarning kelajak kompetensiyalarini tahlil qilish

ta’lim jarayonini qayta loyihalash qobiliyatlarini qamrab oladi.

XULOSA

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, forsayt kompetensiyasi an’anaviy pedagogik kompetensiyalardan farqli ravishda vaqt omili bilan chambarchas bog‘liq. U nafaqat hozirgi vaziyatni, balki kelajakdagi ehtimoliy o‘zgarishlarni ham hisobga olgan holda pedagogik qarorlar qabul qilishni talab qiladi.

Tadqiqot natijalari kompetensiyaviy yondashuv nazariyasidagi ko‘p komponentli model bilan mos keladi. Bunda bilim, faoliyat, qadriyat va refleksiya o‘zaro integratsiyalashgan holda shaxsning kasbiy rivojlanishini ta’minlaydi.

Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

Forsayt kompetensiyasi pedagogning kelajakni prognozlash va ta’lim jarayonini strategik boshqarish qobiliyatini ifodalovchi integrativ sifatdir.

Ushbu kompetensiya kognitiv, operatsion, aksiologik va refleksiv komponentlardan iborat murakkab tuzilishga ega.

Forsayt kompetensiyasining pedagogik mazmuni ta’lim jarayonini istiqbolga yo‘naltirish, innovatsiyalarni joriy etish va o‘quvchilarni kelajak kasblariga tayyorlash bilan belgilanadi.

Forsayt kompetensiyasining tarkibiy modeli pedagogik nuqtai nazardan tizimlashtirildi.

Kompetensiyaning pedagogik mazmuni va uning kasbiy faoliyatdagi funksiyalari aniqlashtirildi.

Refleksiv komponentning forsayt kompetensiyasi tuzilmasidagi o‘rni alohida asoslab berildi.

Mazkur tadqiqot natijalari:

pedagogik OTMlarda o‘quv dasturlarini yangilashda

pedagoglar uchun malaka oshirish kurslarini ishlab chiqishda

ta’lim jarayonini strategik rejalashtirishda

foydalanilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M. Mirziyoyev. “Yangi Ozbekistonda erkin va farovon yashaylik”. – T.: “O‘zbekiston”, 2023.- 37 b.

2. Sh.M. Mirziyoyev. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”, Toshkent: O‘zbekiston, 2021, 47-bet
3. Sh.M. Mirziyoyev. ”Erkin va faravon, demokratik O‘zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz”. “O‘zbekiston” Toshkent – 2016. 14 b.
4. Zimnyaya I.A. Klyuchevie kompetensii – novaya paradigma rezultata sovremennogo obrazovaniya. // Kompetensii v obrazovanii: opit proektirovaniya: sb. nauch. tr. / Pod red. A.V. Xutorskogo. M.: INEK, 2007. – 286 s.
5. Panfilova V.M., Panfilov A.N., Gazizova A.I. Formirovanie for-sayt-kompetensii budushego uchitelya // Sovremennie naukoemkie texnologii. –2019. –№7. –S.210-214; URL:https://top-technologies.ru/ru/article/view? id=37615
6. Raximova D.O. Forsayt menejment fanini o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. Qarshi “Intellekt” nashriyoti. 2022. -122 b.
7. A.A.Sotbarov “The role of pedagogical technologies in creating a modern educational environment” «Science and innovation» 2023 y 212-214 b.
8. Miller, R. (2018). Transforming the Future: Anticipation in the 21st Century. Routledge.